

**„Transparency International“ Lietuvos skyriaus (TILS) pasiūlymas
Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo projektui Nr. XIVP-953
atsižvelgiant į diskusijas klausymuose Kultūros komitete**

2021 m. lapkričio 23 d.

Matome, kad projekto klausimų Kultūros komitete metu buvo nemažai pasistūmėta pildant VII spragas. Visgi norėtume atkreipti dėmesį, kad, mūsų manymu, pateikti siūlymai neišsprendžia visų galimų probleminių atvejų.

Pavyzdžiui, mums kelia nerimą, kad ir patobulintas įstatymas trukdytų Lietuvoje atlikti žurnalistinius tyrimus, panašius į „Pandora papers“, kuriuose žurnalistai mėgina aptikti įvairių tarpininkų (advokatų, finansininkų, nekilnojamo turto brokerių) tarpusavio ryšius, nuosavybės įteisinimo kanalus ir jų sąitus su politikais. Neatmestina, kad dalis tokių tarpininkų pagal VII būtų privatūs asmenys ir be jų sutikimo net dalies tokių asmenų duomenų atskleisti nebūtų galima.

Išlieka abejonių, ar žurnalistai ir NVO galėtų tvarkyti duomenis iš naudos gavėjų registru ir pan. („tai, kad asmens duomenys jau yra viešai prieinami visuomenei, nebūtinai panaikina Konvencijos 8 straipsnio apsaugą šių duomenų atžvilgiu“ (Europos Žmogaus Teisių Teismo didžiosios kolegijos 2017 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Satakunnan Markkinapörssi Oy ir Satamedia Oy prieš Suomiją*, pareiškimo Nr. 931/13, 134 p.).

Neatmestina, kad gyvenimas gali nuolat pateikti ir daugiau pavyzdžių, kai visuomenės poreikis žinoti ir galimybės tvarkyti tokius duomenis būtų pernelyg apribotos remiantis VII nuostatomis.

Dėl to pasisakome už bendresnio pobūdžio reguliavimą, pasiremdami gerąja Europine praktika (Bendrojo asmens duomenų apsaugos reglamento pavyzdžiu ir atitinkama Europos bei besiformuojančia Lietuvos teismų praktika), kai dėl asmens duomenų apsaugos sprendžiama atsižvelgiant į kriterijų visumą, o ne vien į asmens statusą. Asmens viešumas, kaip pripažįstama gausioje Europos teismų praktikoje ir pagal BDAR, yra svarbus, bet tik vienas iš tokių kriterijų.

Taigi pasisakome, kad būtų patobulinta VII 14 straipsnio 3 dalis, joje išsamiau numatant tokius (teismų praktikoje išgrynintus) kriterijus ir asmens viešumą numatant kaip vieną iš tokių kriterijų.

Kartu, po diskusijų komitete, sutinkame, kad praplėstas viešojo asmens apibrėžimas (2 straipsnio 74 d.) galbūt būtų naudingas įstatymo taikytojams kaip gairės, padedančios susiorientuoti derinant viešąjį interesą ir asmens duomenų apsaugos principus.

Taip pat suprantame, kad mūsų siūlymai patikslinti kitas įstatymo sąvokas, pašalinti kai kuriuos, mūsų nuomone, logikos ir nuoseklumo trūkumus gali būti atidėtai kitiems kartams, kai jie bus išsamiau išdiskutuoti.

Taigi, po diskusijų klausimuose Kultūros komitete, taip sukonkretintume mūsų siūlymą dėl VIĮ tobulinimo:

14 straipsnis. Privataus gyvenimo apsauga

3. Informacija apie privatų gyvenimą gali būti skelbiama be žmogaus sutikimo tais atvejais, kai ji padeda atskleisti įstatymų pažeidimus ar nusikalstamas veikas, taip pat kai informacija yra pateikiama viešai nagrinėjant bylą. Be to, informacija apie ~~viešojo asmens~~ **žmogaus** privatų gyvenimą gali būti skelbiama **tokia apimtimi, kiek yra būtina demokratinėje visuomenėje, be jo sutikimo, atsižvelgiant į viešojo intereso reikšmę, asmens viešumą, žinomumą, jo socialinius ryšius, duomenų gavimo ir paskelbimo būdą ir kitas aplinkybes. Jeigu ši informacija atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar asmenines savybes.**

Kartu primename siūlymo motyvus:

atkreipiame dėmesį, kad „Atvira Klaipėda“ bylos motyvuose centrinę vietą užėmė ne tik VIĮ 2 straipsnio 74 punktas (viešojo asmens apibrėžimo apimtis), bet ir 14 straipsnio 3 dalis, numatanti beveik absoliutų privataus asmens duomenų neliečiamumą. Abi šios nuostatos yra probleminės visuomenės teisės žinoti požiūriu. VIĮ 14 straipsnio 3 dalies logika nėra pagrįsta, nes Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra ne kartą pabrėžęs, kad

„teisė į asmens duomenų apsaugą nėra absoliuti ir turi būti vertinama atsižvelgiant į jos socialinį tikslą (šiuo klausimu žr. 2003 m. birželio 12 d. Sprendimo Schmidberger, C-112/00, Rink. p. I-5659, 80 punktą ir nurodytą teismų praktiką)“, žr. ESTT didžiosios kolegijos sprendimo byloje C-92/2010 ir C-93/2010, 48 p.

Atkreipiame dėmesį ir į tai, kad BDAR asmens statusas (viešas ar privatus) nėra absoliutus kriterijus, bet vienas iš kriterijų, į kurių visumą atsižvelgiant yra sprendžiama, ar asmens duomenys gali būti viešiniami be to asmens sutikimo. Lygiai taip ir pagal Žmogaus teisių konvenciją teisė į privatumą nėra absoliuti, kaip nėra absoliučios praktiškai jokios žmogaus teisės, ji vertinama kitų teisių kontekste. Atsižvelgdami į BDAR reguliavimą bei EŽTT praktiką, siūlome įstatyme išsamiau apibrėžti asmens duomenų viešinimo kriterijus, tarp kurių būtų ir **asmens viešumas**.

Kartu siūlome papildyti, kad, remiantis minėtais kriterijais, sprendžiama ne tik dėl duomenų viešinimo apskritai, bet ir dėl viešintinų duomenų apimties, taip pabrėžiant proporcingumo ir asmens duomenų viešinimo mažinimo principus.